

Als het IE recht past, trekke hem dan aan. Gebruik het model als geheim wapen. Of anders gesteld: een pleidooi voor het gebruik van (niet) geregistreerde modellen voor gebruiksvoorwerpen

Elke bedrijfstak komt in aanraking met het kopiëren van producten. De vraag is vervolgens: hoe kunnen we hier tegen optreden? Naast de gebruikelijke IE-rechten zoals het merkrecht, auteursrecht en slaafse nabootsing, is er ook de optie om het modelrecht in te zetten. De bescherming van de vormgeving van gebruiksvoorwerpen via het modelrecht is - naar mijn mening - namelijk bij uitstek geschikt. In de loop der jaren is gebleken dat hier echter veel vooroordelen aan kleven en misverstanden over bestaan. Dit diner leek mij de uitgelezen mogelijkheid om bij u, geachte aanwezigen, te trachten wat koudwatervrees weg te nemen, mocht u dat hebben. Wellicht ga ik op enig moment spijt krijgen van het delen van mijn enthousiasme voor het modelrecht wanneer ik in een zaak wordt geconfronteerd met mijn eigen tips, maar dat zie ik dan wel weer.

Over welke vooroordelen en misverstanden heb ik het hier? Een (niet limitatief ☺) lijstje: Ik heb het niet nodig. Het is ingewikkeld. Het voegt niets toe aan auteursrecht en de slaafse nabootsing. Niet-geregistreerde modelrechten beschermen alleen tegen één op één kopieën.

Wat mij betreft allemaal beren op de weg. Hoe zit het echt? Allereerst, en prettig om je daarop te kunnen beroepen, is het feit dat een Europees modelrecht (waar ik met name gebruik van maak) geldt - jawel - voor heel Europa. Het is een open deur, maar wanneer je in één klap een verbod kan vorderen voor heel Europa, dan heeft dat veel voordelen, zowel wat schaal betreft alsook qua kosten en efficiency. Een andere plus is dat je binnen 12 maanden na de eerste openbaarmaking van het gebruiksvoorwerp in Europa er voor kunt kiezen om het ontwerp als model te registreren voor een periode van 5 tot 25 jaar. Je kan cliënten dus altijd aangeven dat zij niet meteen hoeven te beslissen, maar even de tijd hebben om na te denken over de voor- en nadelen van een modelregistratie voor het product. Mét de registratie is voor inbreuk meteen geen ontlening meer nodig, zoals bij het auteursrecht en het niet-geregistreerde modelrecht. Ook is er voor inbreuk geen verwarring nodig, zoals bij slaafse nabootsing. De drempel voor het ontstaan van een geldig recht ligt dus vrij laag (vaak tot ergernis van de advocaten die de belangen van gedaagde vertegenwoordigen).

Het geregistreerde modelrecht heeft een rechtsvermoeden van geldigheid en kan heel precies gekozen worden. De rechthebbende heeft immers een jaar de tijd om het gewenste exclusieve recht te kiezen. Als de rechthebbende het hele gebruiksvoorwerp wil beschermen, registreert hij bijvoorbeeld een foto of afbeelding, maar er kan ook voor worden gekozen om alleen een deel als kenmerkend voor het eigen karakter op te geven, bijvoorbeeld door een grafische tekening te registreren of alleen een gedeelte van het voorwerp als relevant aan te geven.

Ten slotte heeft de registratie zelf een krachtige signaalfunctie. Het is voor iedereen meteen duidelijk dat de houder exclusiviteit claimt en haar rechten serieus neemt. Het modelrecht staat hierdoor vaak minder ter discussie dan het auteursrecht.

Het enige wat je voor al dit moois nodig hebt is 'nieuwheid' en 'eigen karakter'. Het model mag geen directe kopie zijn van een ouder model, en moet voor de geïnformeerde gebruiker een andere algemene indruk wekken dan oudere bekende modellen. De geïnformeerde gebruiker, en dit weten we - met dank aan de speech van Gregor Vos vorig jaar - allemaal, is iemand die bekend is met het model vanuit de praktijk. Die mag geen "déja-vu" effect ervaren. Bij deze beoordeling van het eigen karakter moet enkel rekening worden gehouden met de omstandigheden. Enerzijds bijvoorbeeld de mate van vrijheid van de ontwerper bij de ontwikkeling van het model wat betreft technische mogelijkheden, die niet worden beperkt door trends; die stellen de ontwerper juist in staat om vernieuwend te zijn, en vormen geen noodzaak om dezelfde elementen te gebruiken, maar alleen door technische mogelijkheden. Bij schoenen vrijwel onbeperkt, bij deurklinken niet. Anderzijds kan een rol spelen de manier waarop het model waargenomen wordt (bij schoenen van een afstand van enkele meters, van bovenaf gezien). Het is, al met al, een stuk makkelijker om nieuwheid en eigen karakter bij het modelrecht te onderbouwen - en dus voor de inbreukmaker een stuk moeilijker om tegen te werpen - dan de oorspronkelijkheidstoets van het auteursrecht.

Anders gesteld: Een model mag banaler, trivialer, en gangbaarder zijn dan een auteursrecht. Het model mag onderdeel van een trend zijn. Er mogen ook bekende elementen in zitten. Het gaat er enkel om dat deze specifieke combinatie nog niet op de markt beschikbaar was. Dat het bij modelrecht het geen bal uitmaakt hoe creatief de maker was en of zijn persoonlijk stempel er al dan niet uit volgt, werd recent weer eens duidelijk in de "kerststerren en kersbomen zaak": Geen auteursrecht of eigen gezicht in Amsterdam, maar voor de ster wel een modelrecht in Den Haag.

Ideaal toch? Bij niet-geregistreerde modellen hoeft het eigen karakter niet eens te worden bewezen. De houder moet alleen aangeven waaruit het eigen karakter bestaat. Daarnaast is het, ook om andere redenen, een stuk makkelijker om te werken met het modelrecht dan bijvoorbeeld het auteursrecht. Zo bestaat de kans dat een auteursrechthebbende, bijvoorbeeld, (aanvullend) moet aantonen: dat het auteursrecht correct met een akte aan hem is overgedragen, dat een ontwerpende medewerker ook echt voor het ontwerpen van werken is aangenomen of dat het werk, bijvoorbeeld, niet in Amerika is ontworpen.

Er zijn maar een paar nadelen aan het modelrecht: voor inbreuk is 'gebruik' nodig, tegenover openbaarmaken of verveelvoudigen bij het auteursrecht, de inbreuk moet bekeken worden door de ogen van de geïnformeerde gebruiker, en het duurt niet zo lang. Het afbeelden van een inbreukmakend gebruiksvoorwerp op een website zonder het daadwerkelijk te verkopen kan auteursrechtelijk bijvoorbeeld wel relevant zijn, maar modelrechtelijk niet. En in theorie is de geïnformeerde gebruiker

een keer zo oplettend, dat zijn aandacht naar de verschillen getrokken wordt, en ziet de rechter wel een overeenstemmende totaalindruk. Maar ach: waar het modelrecht te kort schiet, is er altijd de back-up van het auteursrecht, of de slaafse nabootsing.

Mijn conclusie is dat het modelrecht zeker niet onder doet voor het auteursrecht of de slaafse nabootsing. Bij het geregistreerde modelrecht is de enkele gelijkenis al doorslaggevend voor inbreuk. En 'navolgen', dat vereist is voor inbreuk op het niet-geregistreerde modelrecht, is niet moeilijker te bewijzen dan 'ontlening' bij auteursrecht. Een mooie bijkomstigheid is natuurlijk dat, zoals jullie bekend, je uiteindelijk ook niet hoeft te kiezen. Je mag alle rechten naast elkaar gebruiken. Ik hoop u met dit pleidooi voor het modelrecht voldoende te hebben geïnspireerd om het aankomende jaar dit recht, in geregistreerde of niet-geregistreerde vorm, vooral niet te vergeten. Cherry picking is toegestaan!